

Keskaegse tsistertslaste ordu Püha Miikaeli nunnakloostri lugu

Ettekanne Gustav Adolphi päeva gümnaasiumiaktusel 6. nov 2015;

autor GAG ajalooõpetaja Inna Graužiniene

Vestlusingis on Joonas, 10.a klassi uus õpilane, ja Samuel, kes on Gustav Adolphi Gümnaasiumis käinud ka põhikoolis. Hiljem lisandub Teele.

Joonas: Uue õpilasena tutvusin aasta algul meie kooli väärrika ajalooaga, kuulsate vilistlaste lugudega. Austust tekitavad juba vanad hooned, mille baasil kujuneski Gustav Adolphi Gümnaasium.

Samuel: Meie kooli hoone kujunemislugu on pikk ja keeruline, paljudki momendid veel tänaseni selgusetud. Näiteks, juba siis, kui 1631.a paigutati hoonesse kool, küündis selle üksikute osade vanus enam kui 300 aastani.

Joonas: Jah, olen kuulnud, siin asus algselt Püha Miikaeli nunnaklooster.

Samuel: Kahjuks meie koolile kuuluvas hoonetekogumis linnamüüri ääres tunneb võõras pilk vaevaga ära kunagise Püha Miikaeli naistsistertslaste kloostri.

Võrreldes dominiiklaste kloostriiga Vene tänaval või Pirita kloostriiga, mis on tuntud vaatamisväärsused, on Mihkli kloostri saatus olnud teistsugune. Aeg ei ole siinsetele hoonetele halastanud.

Joonas: Algusest, palun algusest. Kuidas klooster siis rajati? Kelle käsul?

Samuel: Kloostri algaastad kaovad aegade hämarusse, meieni on jõudnud ainult pärimused, legendid.

Joonas: Legend, et kunagi umbes 8 sajandi eest olevat Jeesus Kristus ilmutanud end toonasele Taani kuningale, nagu olevat ta ristipuul kannatanud rohkete pattude pärast. Lunastuseks tuleb neitsite kloostri peaingel Mikaeli auks klooster ehitada. Aga kuhu?

Vastus tuli Jumalalt, et rajada sinna, kus südasuvel ühe vibupüssi pikkuselt ja pahkluu sügavuselt lund leidub.

Samuel (jätkab): Kuningas lasi lund otsida ja nii leiti Eestimaal parajal hulgal lund, kus klooster kunagi asus. Saadeti töömehed hoonet rajama. Klooster valmis 1249.a. Kuningas Erik paigutas sinna aadlisoost neitsid ja määras oma lihase õe juhtima.

Püha Miikaeli kloostri asutamise aja ja temale kuulunud valduste kohta on olemas veel hulk hiljem koostatud võltsürrikuid.

Joonas: Miks neid vaja oli?

Samuel: Võltsürrik oli mõeldud kloostri valduste ja privileegide iidsuse tõestamiseks, dateeriti võimalikult vanaks. Kahjuks dateeriti sageli klooster ordust isegi vanemaks. Näha, et ordu ajalugu ei teadnud.

Joonas: Praegu on meie kooli kõrval ju ka kirik?

Samuel: Praeguse nimega Issandamuutmise apostliku õigeusu kiriku esiehitiseks oli taanlaste lahinguvõidu auks 1219 püstitatud kabel. Hilisem kloostrikirik, nunnade jaoks oli kiriku ülemine korrus, linnarahvale alumine korrus. Kiriku ühe osa seintes peituvad tänini vana kabeli müürid.

Joonas: Kabeli juurde rajatud klooster jäi esialgu linnamüüri taha. Hiljem liideti linnaga. Kloostrihooned, v.a kabel olid alguses puust.

Samuel: Ajapikku kogus klooster jõudu. 1267.a. anti Oleviste kirik kloostri eestkoste alla. Maavaldused laienesid: annetused, maaostud. Lausa mitukümmend küla ja mõisa ja kalastuskohad. Rikkamaks saamine jälle võimaldas kloostrit uhkemaks teha.

Klooster oli ikka Tallinna oludes võrdlemisi suur krunt. Hinnatud on kokku 6,5 ha. Samas kloostri liitmine linnaga tõi kaasa jällegi küllaltki koormava linnamüüri ehitamise kohustuse.

Joonas: Tõesti suur maa-ala. Kas kõik siin vana-linnas?

Samuel: Ma siis üritan loetleda veel alad, mis kuulusid kloostriale: Kopli alad, Haaberstist (praegune Paldiski mnt), Lasnamäel heinamaa ja veel külad, 4 adramaad Kallavere külas.

Samuel: Üks huvitav teadmine veel: 13. saj kingiti kloostriale paljude teiste mõisate seas Kuimetsa mõis Raplamaal. Nunnadele ehitati veel kabel ja eluruumid. Liivi sõja ajal oli mõisa valdajaks von Münchhausen - julm sõjamees. Tema tütar, filmist „Viimne reliikvia“ tuntud Kattreyne oli Agnese prototüüp.

Joonas: Võimas lugu, võimas ajalugu ikka. Kuid, hoonest sain teada, kuid mis on klooster ilma asukateta, nunnad?

Samuel: Teele, räägi Sina nunnadest.

Teele: 1433.a. 11.mail möllas linnas suur tulekahju, millest ka klooster puutumata ei jäänud. Kloostri vajalikkust tõestab see, et paljud linnaelanikud osalesid järgnenud kloostri taastamises ja korrastustöodes. Tänu sellele teostati kloostri ümberehitusi, näiteks suurendati kloostri refektooriumi, praegust kooli aulat.

Üldiselt teame me kloostri siseelust väga vähe. Veidi valgust heidab 15. saj lõpp ja kahjuks kloostriasunikele ebasoodsast küljest.

Joonas: Valgusta meid.

Teele: On olemas Tallinna piiskopi kiri aastast 1484. Piiskop ei olnud rahul: kombekus ja vaga elu ei olevat au sees. Me teame, et nunnade põhilise osa moodustasid Põhja- Eesti rikka maa-aadli (klooster kuulus neile) lesed ja tütrede. Just nemad sattusidki pahuksisse kloostri rangete reeglitega. Vaesematest oludest tulijatega probleeme polnud.

Samuel: Kindlasti mõjutas ka reformatsioon, kes ei soosinud kloostreid.

Teele: Reformatsiooni käigus oli 4 juhtumit, kus lahkuti kloostrist ja hoopiski abielluti linnakodanikega. Linnale see ei meeldinud, vahetada Kristuse pruudipõlv maise mehe vastu.

Samuel: Loomulikult aadel leidis, et see on temale häbiks.

Joonas: Selge, aga kuidas lugu edasi läks?

Teele: Muutunud olude raamides luterlikule linnavalitsusele ei meeldinud ka kloostri katoliiklik vaim. Raad kaebas. Klooster muudeti tütarlaste kasvatuskooliks. Väga range kord tuli. Linn polnud ikkagi rahul.

Samuel: Mis tingis selle tütarlaste kasvatuskooli ja naiste varjupaiga lõpliku likvideerimise, ei ole teada.

Joonas: Äkki kasvatavate ja kasvatajate vähesus?

Samuel: Vaevalt, et puudus oli. Luterlikule linnavalitsusele tekitas pahameelt, et kloostrikirik oli linnas ainuke, kus jätkus poolavalikult katoliikliku missa pidamine. Igatahes, 1629 klooster suleti. 1631.a kirjutas Gustav II Adolf alla uue kooli asutamiskirjule, kloostrikirikust sai aga Rootsi garnisoni kirik.

Teele: Et asutatud kool oli poeglaste gümnaasium, suleti endise nunnakloostri ruumid naissoole mitmeks sajandiks. Endistest nunnakongidest said ümberehituse teel klassiruumid. Hooned ja vara anti üle koolile. Kloostrikirikust sai aga Rootsi garnisoni kirik.

(veidi nukralt) Meenutuseks endisest vaimust... kloostrivärvast sisenedes õuel nunnade istutatud pärnad, muruvaip...

Poisid mõlemad pöörduvad aupaklikult Teele poole: Kõik on korras, tüdrukud on jälle koolis!

Kasutatud materjal:

„Tallinna legendid“

J. Tamm „Püha Miikaeli nunnaklooster“

J. Maiste artikkel, internetist materjale (Kuimetsa mõisast)

„Tallinna ajalugu“